

PRÀCTIQUES FUNERÀRIES NEANDERTALS EN COVA NEGRA (XATIVA)

CAROLINA CUCART MORA

ONTINYENT, VALL D'ALBAIDA

Resum: en aquest article farem un breu repàs a una des les troballes més rellevants de Cova Negra, les restes de Neandertals. I a partir d'aquestes introduïrem breument la qüestió del sorgiment del comportament humà modern.

Cova Negra 1920-1930. Museu de Prehistòria de València

Els neandertals s'extingiren fa aproximadament 30.000 anys, un dels últims llocs on els trobem està a la comarca de la Costera, Cova Negra. El moment en què les poblacions de neandertals desaparegueren i foren substituïdes per les d'humans anatòmicament moderns és crucial per a la comprensió de la nostra pròpia humanitat. És l'homo sapiens l'únic del gènere homo que conta amb aquestes característiques que ens converteixen en humans? O estaven aquestes presents en els grups humans anteriors?

El nombre de jaciments que han proporcionat restes de neandertals en terres valencianes és relativament elevat. De nord a sud contem amb les troballes del Tossal de la Font (Valafarmés, Castellò), Cova de Bolomor (Tavernes de la Valldigna, Cova Foradada (Oliva, València), l'Abric del Salt (Alcoi, Alacant). Destaca d'entre totes Cova Negra (Xàtiva, València) per l'elevat nombre mínim d'individus i la presència de restes infantils. El jaciment està localitzat en la ribera esquerra del riu Albaida a la localitat de Xàtiva. Situada a 17 metres sobre el nivell actual del riu i es caracteritza per al seua gran entrada i una superfície al voltant de 500 metres quadrats de superfície.

El jaciment conté una de les seqüències més completes del Pleistocé tardà del Mediterrani de la península Ibèrica. Els estrats arqueològics que daten des de l'interglacial Riss-Wrüm (OIS 5) i el Wrüm III (OIS3). Cova Negra és, a més, un dels llocs més rics de la península quan al nombre de restes de neandertals recuperades.

En Cova Negra s'han trobat exemplars de neandertals clàssics. Ha proporcionat moltes restes d'individus infantils els quals són molt importants per a la reconstrucció dels processos de desenvolupament. Ofereix l'oportunitat d'estudiar els processos d'aparició dels trets característics dels neandertals al llarg del creixement. Aquest desenvolupament del crani i dels esquelet suggereix que el patró de desenvolupament era diferent del dels humans moderns.

També han donat molt informació sobre la vida dels neandertals, que eren molt pocs en aquella àrea i que pot ser foren els últims. Les dades que s'han obtingut, a partir de les excavacions, apunten a un model d'ocupació basat en un grup reduït d'individus, amb una aportació de pocs animals i probablement una ocupació limitada a uns quants dies o unes poques setmanes (Arsuaga et al. 2010). En concordança amb la baixa densitat demogràfica i alta mobilitat d'aquests grups humans.

Però allò més interessant que podem trobar en Cova Negra són les restes infantils. El gran nombre de restes de neandertals immadurs concorda amb l'alta taxa de mortalitat de les societats caçadores recol·lectores actuals al igual que amb les mostres dels neandertals (Trinkaus 1995). Allò que crida l'atenció no és tant el nombre de mostres, ja de per si abundants, sinó els seu estat de conservació.

L'argumentació a favor de l'existència d'enterraments infantils al jaciment es basa en la següent afirmació: en una cova on les ocupacions de neandertals s'alternaven amb les de carnívors, la conservació d'ossos tan fràgils com els d'individus infantils no s'explica si aquestos no hagueren estat coberts per sediments (Villaverde 2010). Aquestos ossos no s'hagueren conservat a la intempèrie, a més no presenten cap marca de carnívors ni tampoc de processat. Per contra les restes de herbívors si que presenten abundants marques de carnívors. Per tant s'arriba a la conclusió de que el paper que els carnívors van tindre en l'acumulació de les restes humanes en el sector sud va ser escàs (Arsuaga et al. 2010)

A favor de l'existència d'enterrament trobem altres evidències: La concentració espacial de la majoria de les restes en la secció sud del jaciment; l'edat de la mort semblant entre els diferents individus immadurs, l'absència de repetició de les parts esquelètiques, i la presència d'elements tant cranials com post-cranials; la presència d'ossos llargs complets, en particular d'aquells

relativament fràgils com el radi (exemplar CN 42165) i els metatarsos (CN 42166 i CN 42167). Tanmateix la presència d'aquesta classe d'ossos en aquest estat no és exclusiu de Cova Negra, els trobem també en el jaciment de Amud en Israel (Hoves et al. 1993).

La qüestió sobre el quan aparegueren les pràctiques funeràries resulta molt controvertida per les implicacions que aquestes comporta. La pràctica d'enterrament es considera una mostra de comportament modern, es a dir, un comportament propi de la nostra humanitat (Villaverde 2010). Eren els neandertals capaços de comportar-se i pensar com nosaltres ho faríem en aquest aspecte?

La qüestió sobre la possible existència de enterraments neandertals s'intrica en una dels temes d'estudi que més esforços concentra en l'actualitat, el sorgiment del comportament humà modern. És el comportament modern una característica exclusiva dels humans anatòmicament moderns? O estaven algunes d'aquestes mostres ja presents en poblacions anteriors? El punt crític del sorgiment del comportament modern es troba en la transició del Paleolític mitjà al superior.

Les petjades arqueològiques d'aquest comportament modern serien entre d'altres; ecològiques: ampliació de l'extensió de les regions anteriorment ocupades; tecnològiques: estandarització de les categories formals d'instruments, variació regional de les categories formals, millor control del foc; organització social i econòmica: intensificació en l'extracció de recursos, us estructurat del espai domèstic, xarxes d'intercanvi a llarga distància i; comportament simbòlic: adornament personal, imatges i representacions, enterraments amb aixovar, ocre o objectes rituals.

Els enterraments són ,per tant, un dels marcadors de l'existència de comportament modern. Si les restes trobades en Cova Negra són certament enterraments suposaria que els neandertals contaven amb una capacitat cognitiva suficientment complexa com per a posseir les idees sobre la individualitat personal i la mort així com un llenguatge capaç d'articular aquestes pràctiques (d'Errico et al. 2003). Deixant de banda les possibles creences sobre la vida d'ultra tomba o religioses, es considera que el buit que deixa una persona en el grup, els llaços afectius o els respecte serien suficients per a procurar enterrament a un individu. Si ja de per si el tema dels enterraments neandertals resulta delicat de tractar, més encara ho és el punt sobre els possibles enterraments infantils. Una pràctica molt poc comú inclús entre societats posteriors.

El model sobre l'aparició del comportament modern que contempla aquesta possibilitat és el formulat per d'Errico (2003). El model de sorgiment multirregional per al comportament modern. Segons el qual el contacte entre humans moderns i neandertals i els problemes d'identitat cultural i biològica, juntament amb el canvi del medi, estimularien l'aparició d'allò que considerem marcadors de comportament modern. També existiria la possibilitat de que aquestes es desenvoluparen de manera independent per els dos grups. Entre els humans anatòmicament moderns aquestes mostres són més abundants per una simple qüestió de capital demogràfic.

Les troballes de Cova Negra es trobe al bell mig d'aquest trencaclosques. Queda ,a més, per saber quin és el sentit que per als neandertals podria tenir l'enterrament d'infants. Resulta destacable el fet que si comparem el nombre d'enterraments infantils neandertals amb els d'humans anatòmicament moderns ens trobem davant d'un descens en el seu nombre. Els neandertals contenen amb més enterraments. Tenien els infants una consideració especial dins dels seus grups? Aquesta és una qüestió ben complexa de resoldre de la qual s'encarregarà l'arqueologia del comportament simbòlic.

BIBLIOGRAFIA

Arsuaga JL, Villaverde V, Quam R, Martínez I, Carretero JM, Lorenzo C, García A (2007) New Neandertal remains from Cova Negra (Valencia, Spain), *Journal of Human Evolution* 52, 31-58.

D'Errico F. (2003) The invisible Frontier. A Multiple Species Model for the Origin of Behavioral Modernity. *Evolutionary Anthropology* 12, 188-202.

Mc Breaty S i Nelson AS. (2000) The revolution that wasn't: a new interpretation of the origins of modern human behaviour. *Journal of Human Evolution* 39, 453-563.

Thompson J, Nelson A (2000). The place of Neandertals in the evolution of hominid patterns of growth and development. *Journal of Human Evolution* 38, 475-495.

Trinkaus E (1995) Neandertal mortality patterns. *Journal of Archological Science* 22, 131-142.

Villaverde V (2010) Les primeres pràctiques funeràries de la prehistòria en; A. Pérez Fernández, B. Soler Mayor (Coord) *Restes de vida, restes de mort*. Museu de Prehistòria de València